Nr 23

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1973:123 med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1973:123 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) för prövning i grundlagsenlig ordning förelagt riksdagen förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen (TF). Förslaget har fogats som *bilaga* till detta betänkande.

I propositionen föreslås ett stadgande i TF som innebär att det i lag kan föreskrivas förbud mot kommersiell annons i tryckt skrift i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror. Förslaget i denna del bygger på förslag som lagts fram av massmedieutredningen förra året.

Vidare innehåller propositionen förslag till stadgande i TF som gör det möjligt att ingripa mot kreditupplysning i tryckt skrift. I denna del utgör utgångspunkten för förslaget det betänkande som kreditupplysningsutredningen lade fram föregående år. Innebörden av förslaget är att det i lag skall kunna meddelas förbud mot offentliggörande av sådan kreditupplysning i yrkesmässig kreditupplysningsverksamhet, som innebär otillbörligt intrång i enskilds personliga integritet eller som innehåller oriktig eller missvisande uppgift. Möjlighet öppnas också att i lag föreskriva ersättningsskyldighet för sådant offentliggörande samt rättelse av oriktig eller missvisande uppgift.

Motionerna

Med anledning av propositionen har väckts följande motioner:

1. motionen 1973:1979 av herr Sjöholm (fp), vari hemställs "att riksdagen måtte besluta att, med bifall till propositionen nr 123 i övrigt, avslå dess förslag i vad avser införande i tryckfrihetsförordningen av stadgande för möjliggörande av föreskrift i lag om förbud mot annons i tryckt skrift för alkoholhaltiga drycker och tobaksvaror";

2. motionen 1973:1981 av herr Nordgren m. fl. (m), vari hemställs "att riksdagen avslår propositionen 1973:123";

3. motionen 1973:1982 av herrar Wikström och Hamrin (båda fp), vari hemställs "att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:123 beslutar att utvidga den föreslagna möjligheten att införa förbud mot kommersiell annons – i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror – till att avse också kommersiell annons i den mån annonserna används vid marknadsföring

av redogörelse för tillvägagångssättet vid tillverkning av sprit eller av varor ägnade att användas vid sådan tillverkning".

Under allmänna motionstiden har väckts motionen 1973:973 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c), vari hemställs "att riksdagen beslutar om sådan ändring av tryckfrihetsförordningen, att införande av förbud mot tobaks- och alkoholreklam möjliggöres".

Utskottet

Det första förslaget i propositionen syftar till att öppna möjlighet att vid behov gripa in mot reklam i tryckt skrift för alkohol och tobak. Bakgrunden är de i olika sammanhang påtalade stora hälsorisker som är förbundna med användningen av alkohol och tobak och att det därför är ett samhällsintresse att konsumtionen av dessa medel begränsas. Propositionen innebär emellertid inte att ställning tagits till frågan i vad mån ingripanden mot reklamen i fråga också skall genomföras.

I två av följdmotionerna yrkas avslag på propositionen i nu berörd del. I motionen 1973:1979 (en fp) anförs bl. a. att tillkännagivande av information genom annons bör åtnjuta grundlagsskydd i likhet med det tryckta ordet i övrigt. Begränsning av förbrukningen av alkohol och tobak bör enligt motionen åstadkommas på annat sätt. I motionen 1973:1981 (fyra m) hänvisas till massmedieutredningens fortsatta arbete. Enligt motionen bör frågan huruvida kommersiell annonsering – oavsett om den sker i tryckt skrift eller annat medium – kan lämnas utanför grundlagsskyddet och i stället regleras genom vanlig lag prövas i ett större sammanhang. Skäl för särbehandling av annonseringen just för sprit och tobak föreligger inte enligt motionen. I motionen pekas vidare på att en betydande sanering av reklamen på detta område under senare år ägt rum genom överenskommelser mellan producenter och distributörer.

Yrkandet i den under allmänna motionstiden väckta motionen 1973:973 (fem c) sammanfaller med propositionens förslag medan följdmotionen 1973:1982 (två fp) innebär en utvidgning av vad som föreslagits i propositionen. I sistnämnda motion anförs att många tecken tyder på att hembränningen på senare tid ökat starkt i Sverige. Det förekommer att redogörelser för hur sprittillverkning tillgår utbjuds genom annonser. Likaså utannonseras delar av hembränningsapparater eller andra varor som uppenbarligen är avsedda att användas för hembränning. Enligt motionen bör den i propositionen föreslagna möjligheten att införa förbud mot kommersiell annons i fråga om alkohol och tobak även avse redogörelse för tillvägagångssättet vid tillverkning av sprit eller annons om varor ägnade att användas vid sådan tillverkning.

Utskottet har vid sin granskning av propositionens förslag såvitt nu är i fråga inte funnit hinder föreligga mot ändring av TF i syfte att öppna möjlighet att genom särskild lag inskrida mot reklam i tryckt skrift för alkohol och tobak. Därmed har utskottet inte tagit ställning till frågan om en sådan lag bör stiftas eller inte. Utskottet avstyrker sålunda motionerna 1973:1979 och 1981 samt finner att det i motionen

1973:973 framförda yrkandet tillgodoses genom propositionens förslag. Vad slutligen gäller motionen 1973:1982 anser utskottet att det knappast är möjligt att genom ändringar i TF utsträcka en särreglering så långt att den kommer att omfatta alla de i motionen angivna varuslagen. Utskottet avstyrker motionen. I sammanhanget vill utskottet tillägga att alkoholpolitiska utredningen enligt sina direktiv har att behandla bl. a. frågor rörande olaga alkoholtillverkning. Enligt vad utskottet erfarit beräknas utredningen framlägga förslag i ämnet i början av nästa år.

Det andra förslaget i propositionen innebär en möjlighet att i allmän lag meddela bestämmelser om förbud mot offentliggörande i yrkesmässig kreditupplysningsverksamhet av sådan kreditupplysning, som innebär otillbörligt intrång i enskilds personliga integritet eller som innehåller oriktig eller missvisande uppgift samt om ersättningsskyldighet för sådant offentliggörande och om rättelse av oriktig eller missvisande uppgift.

I följdmotionen 1973:1981 (fyra m) anförs betänkligheter ur tryckfrihetssynpunkt mot propositionens förslag. Enligt motionen bör massmedieutredningen, som i remissyttrande över det utredningsförslag som ligger till grund för propositionen också ställt sig tveksam till förslaget, få i uppdrag att i samband med redovisning av sitt återstående utredningsuppdrag föreslå erforderliga ändringar i TF för att förhindra integritetskränkningar mot enskild person genom kreditupplysning i tryckt skrift.

I likhet med vad som anförts i propositionen anser utskottet beträffande förevarande informationsverksamhet att intresset av att skydda enskilds personliga integritet från otillbörligt intrång är så viktigt att det kan motivera ändring av TF i angivet syfte. Utskottet biträder sålunda propositionens förslag i denna del och avstyrker motionen.

Mot den föreslagna lagtextens utformning har utskottet inte funnit anledning till erinran.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. med anledning av propositionen 1973:123 och med avslag på motionerna 1973:1979, 1973:1981 och 1973:1982 såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antar det i *bilaga* till detta betänkande intagna förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen,
2. förklarar motionen 1973:973 besvarad med vad utskottet anfört och hemställt under punkten 1.

Stockholm den 15 maj 1973

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Larsson i Luttra (c), Henningsson (s), fru Thunvall (s), herrar Hernelius (m), Mossberg (s), Ahlmark (fp), Svensson i Eskilstuna (s), Pettersson i Örebro (c), Bergqvist (s), Werner i Malmö (m), Karlsson i Malung (s), Fiskesjö (c), Norrby i Åkersberga* (fp) och Wictorsson (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation
av herr Hernelius (m), vilken anfört och yrkat:

Jag delar meningen att ingripanden i fråga om i propositionen nämnd kommersiell reklam inte kan ske utan ändring i TF. Massmedieutredningen har i uppdrag att pröva frågan om yttrandefriheten även i andra massmedier än tryckta skrifter och därmed kommer också frågan om den kommersiella annonseringen upp i ett större sammanhang. Propositionen vill särbehandla annonseringen just för alkohol och tobak. Skäl till en sådan särbehandling finns enligt min mening inte. Enligt KO:s och marknadsrådets mening har saneringsverksamheten beträffande alkohol- och tobaksreklamen utvecklats positivt genom bl. a. överenskommelser mellan producenter och distributörer. Gällande lag har dessutom eljest visat sig användbar för att komma till rätta med överdrifter i reklamen. Därför kan också eventuella ytterligare lagstiftningsåtgärder utan negativa konsekvenser anstå tills frågan om yttrandefriheten i massmedier behandlas i sin helhet.

I fråga om kreditupplysning gäller att avvägningen mellan pressens allmänna informationsrätt och den enskildes skydd mot integritetskränkningar genom uppgifter i pressen är en av TF:s viktigaste uppgifter. Begränsningar i denna allmänna informationsrätt har sin naturliga plats i 7 kap. TF. Med hänsyn till angelägenheten av pressens allmänna informationsrätt bör undantag från TF:s exklusivitet i detta avseende inte göras beträffande kreditupplysningspublikationerna. Det bör ankomma på massmedieutredningen att om så erfordras i samband med redovisningen av sitt uppdrag föreslå behövliga ändringar i TF.

Med hänvisning till det anförda anser jag att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1981 och med avslag på motionerna 1973:973, 1973:1979 och 1973:1982 avslår propositionen 1973:123.

Särskilt yttrande
av herrar Ahlmark (fp) och Norrby i Åkersberga (fp):

Motionen 1973:1982 av herrar Wikström (fp) och Hamrin (fp) tar upp en mycket allvarlig fråga: annonser för böcker och varor som syftar till att stimulera människor att bedriva hembränning. Vissa uppgifter tyder på att hembränningen riskerar att öka kraftigt i Sverige. En av flera

olyckliga följder av dessa lagbrott kan bli att de ytterligare ökar antalet alkoholskadade i vårt land.

Det är, som utskottet skriver, knappast möjligt att komma till rätta med alla de problem som motionen tar upp genom ändringar av tryckfrihetsförordningen. Däremot tycks, enligt vad som framkommit vid utskottets behandling av motionen 1973:1982, rättsläget vara något oklart beträffande bl. a. reklam som på olika sätt syftar till att stimulera hembränning. Den nu gällande förordningen på detta område (1961:180) ger knappast tillräckliga möjligheter att ingripa mot dem som uppmuntrar hembränning. Herrar Wikström och Hamrin har behandlat denna fråga också i motionen 1973:594, vilken remitterats till skatteutskottet.

Det är riktigt, som konstitutionsutskottet skriver, att alkoholpolitiska utredningen enligt sina direktiv skall behandla frågor som rör olaga alkoholtillverkning. Det är angeläget att denna utredning snabbt lägger fram förslag, som gör att myndigheterna mer effektivt än i dag kan ingripa mot dem som uppmuntrar allmänheten att bedriva hembränning.

Bilaga

Förslag till
ändring i tryckfrihetsförordningen[1]

1 KAP.
9 §

Utan hinder av denna förordning gäller vad i lag är stadgat

1. om förbud mot kommersiell annons i den mån annonsen användes vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror;

2. om förbud mot offentliggörande i yrkesmässig kreditupplysningsverksamhet av kreditupplysning, som innebär otillbörligt intrång i enskilds personliga integritet eller som innehåller oriktig eller missvisande uppgift, om ersättningsskyldighet för sådant offentliggörande samt om rättelse av oriktig eller missvisande uppgift.

[1] Förordningen omtryckt 1971:273.